

Aleksandra Byczek

Politechnika Śląska w Gliwicach, Inspektorat BHP

e-mail: aleksandra.byczek@polsl.pl

Anna Kijonka

Politechnika Śląska w Gliwicach, Inspektorat BHP

e-mail: anna.kijonka@polsl.pl

Specyfika funkcjonowania służby BHP w uczelniach publicznych

Specifics of the operation of the health and safety service in public universities

<https://doi.org/10.25312/ziwgib.803>

Streszczenie

Artykuł przedstawia analizę aktów prawnych związanych z organizacją służby BHP w zakładzie pracy oraz prezentuje wybrane wyniki pilotażowych badań ankietowych przeprowadzonych wśród pracowników uczelni publicznych. Badania zostały przeprowadzone w 2025 roku na próbie 77 pracowników służby BHP. Ankietę została przesłana za pośrednictwem formularza Google i rozesłana drogą mailową do respondentów. W artykule skoncentrowano się na wynikach dotyczących: zadań służby BHP wynikających z przepisów, dodatkowych obowiązków służby BHP związanych z koniecznością zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków kształcenia.

Słowa kluczowe: służba BHP, uczelnia publiczna, bezpieczeństwo i higiena pracy, bezpieczeństwo i higiena kształcenia

Abstract

This article presents an analysis of the legal acts related to the organisation of the occupational health and safety service in the workplace and presents selected results from a pilot sur-

vey conducted among employees of public universities. The research was conducted in 2025 on a sample of 61 employees of the occupational health and safety service. The survey was sent via a Google form and distributed by email to respondents. The article focuses on the results regarding the tasks of the occupational health and safety service under the regulations, and the additional responsibilities of the occupational health and safety service related to the need to provide safe and hygienic conditions of education.

Keywords: occupational health and safety service, public university, occupational health and safety, health and safety in education

Wprowadzenie

Szczegółowe przepisy wykonawcze odnoszące się do kwestii bezpieczeństwa i higieny pracy w uczelniach publicznych zostały po raz pierwszy opisane w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 1998 r. w sprawie przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy w szkołach wyższych. W rozporządzeniu zostały przedstawione wymagania dotyczące organizacji szkoleń z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy studentów, bezpieczeństwa prowadzonych zajęć w budynkach i pomieszczeniach uczelni, organizacji zajęć w laboratoriach, warsztatach oraz pracowniach specjalistycznych, podstawowych warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać domy studenckie.

Zarówno w obowiązujących, jak i w uchylonych aktach prawnych nie wskazano roli pracowników służby BHP w kształtowaniu bezpiecznych i higienicznych warunków kształcenia w uczelni.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawianie problematyki funkcjonowania pracowników służby BHP zatrudnionych w uczelniach publicznych. Zakres pracy skupia się na dwóch problematycznych aspektach związanych z realizacją zadań służby BHP określonych w przepisach prawa oraz realizacją obowiązku zapewnienia bezpieczeństwa i higieny kształcenia w uczelniach publicznych.

Stan prawny organizacji służby bezpieczeństwa i higieny pracy

Regulacje prawne dotyczące organizacji służby BHP w zakładzie pracy zostały określone w art. 237¹¹ Ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy oraz szczegółowo opisane w akcie wykonawczym do Ustawy, czyli Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy.

Zgodnie z zapisami zawartymi w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy pracownicy służby BHP podlegają bezpośrednio pracodawcy, a w przypadku pracodawcy będą-

cego jednostką organizacyjną służba BHP podlega bezpośrednio osobie zarządzającej tą jednostką lub osobie wchodzącej w skład organu zarządzającego, upoważnionej przez ten organ do sprawowania nadzoru w sprawach z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy. Pracownicy służby BHP pełnią rolę doradczo-kontrolną, działając na rzecz pracodawcy.

W zależności od stanu zatrudnienia oraz rodzaju prowadzonej działalności pracodawca posiadający ukończone szkolenie niezbędne do wykonywania zadań służby BHP może sam wykonywać zadania tej służby, może powierzyć zadania służby BHP innemu pracownikowi, zatrudnionemu przy innej pracy, zatrudnić specjalistę spoza zakładu pracy lub utworzyć wewnątrzzakładową komórkę BHP.

Obowiązek zatrudnienia pracownika służby BHP na podstawie umowy o pracę wynika ze stanu zatrudnienia w zakładzie pracy. W przypadku zatrudnienia od 100 do 600 pracowników pracodawca ma obowiązek zatrudnić pracownika służby BHP w niepełnym wymiarze czasu pracy. W przypadku większego stanu zatrudnienia na każdych 600 pracowników powinien przypadać 1 pracownik służby BHP zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy.

Pracownicy służby BHP w zależności od kwalifikacji (wykształcenia) oraz stażu pracy w służbie BHP mogą zostać zatrudnieni na stanowiskach: inspektora ds. BHP, starszego inspektora ds. BHP, specjalisty ds. BHP, starszego specjalisty ds. BHP lub głównego specjalisty ds. BHP. Pracownik służby BHP zatrudniony w jednoosobowej komórce organizacyjnej musi spełniać wymagania kwalifikacyjne co najmniej dla starszego inspektora ds. BHP, a w przypadku utworzenia wieloosobowej komórki BHP kierownik musi spełniać wymagania kwalifikacyjne dla specjalisty ds. BHP.

W par. 2.1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy określono 22 zadania, w skład których wchodzi między innymi kontrola warunków BHP w zakładzie pracy, informowanie pracodawcy o stwierdzonych zagrożeniach, udział w ustaleniu okoliczności przyczyn wypadków przy pracy, doradztwo w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, opiniowanie instrukcji BHP, udział w przeprowadzaniu oceny ryzyka zawodowego, współpraca ze społecznym inspektorem pracy oraz lekarzem sprawującym profilaktyczną opiekę nad pracownikami, kompletowanie oraz przechowywanie dokumentacji związanej z ustaleniem okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy, wystąpieniem chorób zawodowych oraz badaniem czynników szkodliwych dla zdrowia na stanowiskach pracy.

Warto podkreślić, że zgodnie z par. 2.2 rozporządzenia „Służba BHP nie może być obciążana innymi zadaniami niż wymienione w ust. 1, a organizacja i rozkład czasu pracy pracownika służby bhp oraz pracownika zatrudnionego przy innej pracy, o którym mowa w art. 237¹¹ służby bezpieczeństwa i higieny pracy § 1 Kodeksu pracy, powinny zapewniać pełną realizację zadań, o których mowa w ust. 1”.

Poza zadaniami służby BHP w par. 3 rozporządzenia przedstawiono również osiem uprawnień, jakimi dysponuje służba BHP. Są nimi między innymi możliwość odsunięcia od pracy pracownika, który swoim zachowaniem stwarza zagrożenia dla

siebie lub pozostałych pracowników, możliwość wnioskowania do pracodawcy o nałożenie na pracownika kary porządkowej, możliwość wnioskowania do pracodawcy o wstrzymanie pracy w zakładzie lub jego części w przypadku stwierdzenia bezpośredniego zagrożenia dla zdrowia i życia pracowników.

Oprócz wymienionych wyżej przepisów odwołanie do działalności służby BHP znajdziemy również w:

- art. 237¹² Ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy – przepis informujący o obowiązku tworzenia komisji BHP w przypadku zatrudnienia ponad 250 pracowników; w skład komisji BHP powinien wchodzić pracownik służby BHP jako przedstawiciel pracodawcy;
- Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2009 r. w sprawie ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy – pracownik służby BHP występuje w roli członka zespołu powypadkowego powołanego przez pracodawcę;
- Rozporządzeniu Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 27 lipca 2004 r. w sprawie szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy – pracownik służby BHP występuje w niniejszym rozporządzeniu w kontekście osoby uprawnionej do przeprowadzenia instruktażu wstępnego ogólnego oraz przedstawiono ramowy program szkolenia okresowego dla pracownika zatrudnionego w służbie BHP;
- Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach – pracownik służby BHP występuje w roli przewodniczącego zespołu powypadkowego w przypadku wypadku ucznia będącego pod opieką szkoły lub placówki.

Bezpieczeństwo i higiena kształcenia

Pracownicy służby BHP zatrudnieni w uczelniach publicznych oprócz zadań określonych w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy powinni mieć również na uwadze zagadnienia związane z bezpieczeństwem i higieną kształcenia studentów i doktorantów. Zgodnie z art. 51.1 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce: „Rektor zapewnia bezpieczne i higieniczne warunki pracy i kształcenia w szczególności przez udostępnienie odpowiedniej infrastruktury oraz prowadzenie szkoleń”. Szczegółowe informacje na temat realizacji powyższego obowiązku zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 października 2018 r. w sprawie sposobu zapewnienia w uczelni bezpiecznych i higienicznych warunków pracy i kształcenia. Zapisy zawarte w rozporządzeniu nie wskazują wprost dodatkowych zadań dla pracowników służby bhp, ale z racji pełnionej funkcji często kojarzone są one właśnie z działalnością pracowników komórek BHP.

Zgodnie z par. 3.1 tego rozporządzenia „Rektor zapewnia obowiązkowe szkolenia dotyczące bezpiecznych i higienicznych warunków kształcenia, w wymiarze nie mniejszym niż 4 godziny, dla studentów i doktorantów rozpoczynających kształcenie w uczelni, w zakresie uwzględniającym specyfikę kształcenia w uczelni i rodzaj wyposażenia technicznego wykorzystywanego w procesie kształcenia”. Szkolenie należy przeprowadzić w formie wykładu, a potwierdzeniem uczestnictwa w szkoleniu jest wpis w karcie okresowych osiągnięć studenta albo w dokumentacji związanej z realizacją danej formy kształcenia.

W rozporządzeniu tym nie wskazano szczegółowego programu szkolenia ani jednostki uprawnionej do przeprowadzenia szkolenia. Co ciekawe, w poprzednio obowiązującym akcie prawnym, tj. Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 lipca 2007 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy w uczelniach, zawarto więcej szczegółowych informacji na temat organizacji szkoleń BHP studentów. W rozporządzeniu tym określono, że program szkolenia powinien uwzględniać wybrane zagadnienia prawne, informacje o zagrożeniach dla życia i zdrowia, ochronie przed nimi oraz postępowaniu w przypadku wystąpienia tych zagrożeń, w tym udzielaniu pierwszej pomocy. Szkolenie miało być przeprowadzane w formie wykładów, ćwiczeń lub seminariów przez osobę posiadającą wiedzę i doświadczenie zawodowe w dziedzinie BHP.

W związku z powyższym zwykle obowiązek organizacji i przeprowadzenia szkolenia zostaje scedowany na pracowników służby BHP zatrudnionych w uczelniach publicznych. Przy czym warto podkreślić, że zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 27 lipca 2004 r. w sprawie szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy szkolenia BHP w zależności od ich rodzaju i uczestników szkolenia przeprowadza się w formie: instruktażu, kursu, samokształcenia kierowanego lub seminarium. W rozporządzeniu nie uwzględniono możliwości prowadzenia szkolenia BHP w formie wykładu. Według słownika PWN „wykład jest to dłuższa, zaplanowana wypowiedź służąca przekazaniu słuchaczom wiedzy na jakiś temat” (*Słownik języka polskiego PWN*, b.r., hasło: *wykład*). Zgodnie z informacjami zawartymi na stronach internetowych uczelni publicznych w przeważającej większości szkolenia realizowane są za pomocą metod i technik kształcenia na odległość w formie samokształcenia, co jest niezgodne z przepisami prawa.

Kolejną problematyczną kwestią ujętą w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 października 2018 r. w sprawie sposobu zapewnienia w uczelni bezpiecznych i higienicznych warunków pracy i kształcenia są wypadki studentów i doktorantów na terenie uczelni. Zgodnie z par. 1.1 „Rektor w ramach zapewniania w uczelni bezpiecznych i higienicznych warunków pracy i kształcenia: 3) analizuje okoliczności i przyczyny wypadków związanych z pracą lub kształceniem w uczelni” oraz, jak stanowi § 5.1, „Rektor zapewnia: 6) prowadzenie ewidencji wypadków, którym ulegli studenci, doktoranci, uczestnicy studiów podyplomowych, kształcenia specjalistycznego i innych form kształcenia w związku z realizacją programu kształcenia lub na terenie uczelni”.

W rozporządzeniu tym nie określono formy ustalenia okoliczności i przyczyn wypadków studentów i doktorantów, składu zespołu powypadkowego oraz wzoru protokołu powypadkowego. Wypadek studenta został zdefiniowany w art. 2 ust. 1 pkt 7 Ustawy z dnia 30 października 2002 r. o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach jako nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w czasie zajęć w szkole wyższej lub zajęć na studiach doktoranckich albo w czasie odbywania praktyki przewidzianej organizacją studiów. Ponownie odwołując się do poprzednio obowiązujących przepisów, tj. Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 lipca 2007 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy w uczelniach, można kierować się zapisami wskazującymi, że w przypadku wystąpienia wypadku studenta należy postępować zgodnie z zapisami zawartymi w przepisach dotyczących ustalenia okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy. Wypadki studentów i doktorantów są więc kolejnym tematem, którym przeważnie zajmują się pracownicy służby BHP zatrudnieni w uczelniach publicznych ze względu na brak jasnych przepisów w tym obszarze.

Następną problematyczną kwestią w pracy służby BHP w uczelniach publicznych jest organizacja i prowadzenie szkoleń z zakresu udzielania pierwszej pomocy. Zgodnie z par. 5.1 powyższego rozporządzenia „Rektor zapewnia: 5) prowadzenie zajęć w warsztatach, pracowniach, laboratoriach oraz zajęć wychowania fizycznego przez osoby przeszkolone w zakresie udzielania pierwszej pomocy”.

Ponadto zgodnie z art. 209¹ par. 1 ust. 2 Ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy pracodawca ma obowiązek wyznaczyć pracowników do udzielania pierwszej pomocy, a liczba tych pracowników, ich szkolenie oraz wyposażenie powinny uwzględniać rodzaj i poziom występujących zagrożeń.

Przywołane zapisy cytowanego rozporządzenia ani żaden inny akt prawny nie określają programu szkolenia z zakresu pierwszej pomocy oraz częstotliwości przeprowadzania go zarówno dla pracowników wyznaczonych do udzielania pierwszej pomocy w zakładzie pracy, jak i pracowników uczelni prowadzących zajęcia w warsztatach, pracowniach, laboratoriach oraz zajęcia z wychowania fizycznego.

Przepisy nie precyzują także wymagań prawnych dotyczących kwalifikacji osób przeprowadzających szkolenia z zakresu pierwszej pomocy, więc pracodawcy często wykorzystują wiedzę pracowników służb BHP w tym zakresie dla zapewnienia realizacji powyższego obowiązku prawnego.

Struktury organizacyjne uczelni publicznych są często rozbudowane. Najczęściej są przykładem struktury funkcjonalnej, w której organizacja podzielona jest na piony według specjalizacji kierowniczych (Cieciora, 2017). W większości uczelnie podzielone są na funkcjonalne jednostki/komórki organizacyjne, wśród których wyróżnić można między innymi rektora, prorektorów, wydziały, instytuty, katedry, zakłady, filie oraz szereg innych komórek, w których zatrudnieni są głównie pracownicy administracji uczelni. Jednostkami/komórkami organizacyjnymi kierują kierownicy

funkcjonalni i są nimi między innymi rektor, prorektorzy, dziekani, prodziekani, dyrektorzy oraz kierownicy poszczególnych jednostek/komórek organizacyjnych.

Tak rozbudowana struktura organizacyjna przyczynia się do problemów w komunikacji na linii pracownik służby BHP–osoba kierująca pracownikami. Dodatkowo brak świadomości obowiązków ciążyących na osobach kierujących pracownikami, wynikających z pełnionej funkcji, stanowią kolejne problemy w prawidłowym postrzeganiu pracowników służby BHP.

Należy jednak pamiętać, że to osoby pełniące funkcje kierownicze ponoszą odpowiedzialność za stan bezpieczeństwa i higieny pracy.

W skład każdej struktury organizacyjnej uczelni publicznych wchodzi co najmniej kilka wydziałów, instytutów lub filii, na których studiuje po kilkaset studentów. Pracownicy służby BHP niejednokrotnie prócz realizacji zadań mających zapewnić pracownikom bezpieczeństwo i higienę pracy zajmują się także bezpieczeństwem i higieną kształcenia. W związku z powyższym rozmiar obowiązków niektórych komórek BHP jest bardzo obszerny i zdecydowanie wykracza poza zadania określone w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy.

Pilotażowe badania ankietowe

W celu przedstawienia specyfiki funkcjonowania służby BHP w uczelniach publicznych przeprowadzono pilotażowe badania ankietowe wśród pracowników służby BHP zatrudnionych w jednoosobowych lub wieloosobowych komórkach BHP (funkcjonujących pod nazwą: Komórka BHP, Sekcja BHP, Inspektorat BHP, Dział BHP, Samodzielny pracownik służby BHP) w uczelniach publicznych. Kwestionariusz ankietowy został przesłany za pośrednictwem formularza Google i rozesłany drogą mailową do respondentów.

Ankieta składała się z 30 pytań zamkniętych i otwartych, jednokrotnego i wielokrotnego wyboru. Cztery pytania stanowiły tak zwane pytania metryczkowe dotyczące płci, wieku, wykształcenia oraz stażu pracy. Pozostałe pytania związane były ze strukturą zatrudnienia, formą zatrudnienia, zadaniami służby BHP, możliwościami dokształcania pracowników służby BHP, podejściem osób kierujących do BHP, komisją BHP i dobrymi praktykami.

Kwestionariusz ankietowy został przesłany do pracowników służby BHP zatrudnionych w uczelniach publicznych akademickich, zawodowych oraz medycznych.

Według informacji zawartych na stronie www.gov.pl w Polsce funkcjonuje (*Wykaz uczelni publicznych nadzorowanych przez ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego i nauki – publiczne uczelnie akademickie, b.r.; Wykaz uczelni publicznych nadzorowanych przez ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego i nauki – publiczne uczelnie zawodowe, b.r.; Uczelnie medyczne, b.r.*):

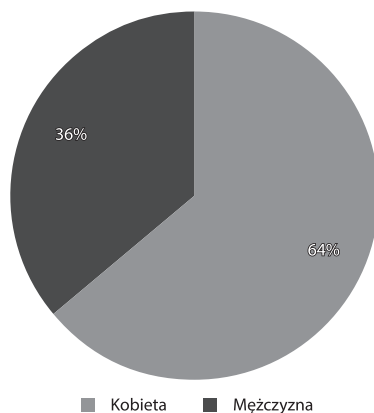
- 65 publicznych uczelni akademickich nadzorowanych przez Ministra Właściwego ds. Szkolnictwa Wyższego i Nauki,
- 31 publicznych uczelni zawodowych nadzorowanych przez Ministra Właściwego ds. Szkolnictwa Wyższego i Nauki,
- 7 uczelni medycznych nadzorowanych przez Ministra Zdrowia.

Ostatecznie w ankiecie wzięło udział 77 pracowników służby BHP. Ankieta była w pełni anonimowa.

Wyniki badań ankietowych

W tej części artykułu zostały omówione wyniki pilotażowych badań ankietowych dotyczących pytań metryczkowych oraz trudności związanych z funkcjonowaniem służby BHP w uczelniach publicznych. Pozostałe odpowiedzi na pytania ankietowe zostaną omówione w drugiej części artykułu i będą dotyczyły możliwych form doształcania pracowników służby BHP oraz proponowanych i zrealizowanych dobrych praktyk BHP w uczelniach publicznych.

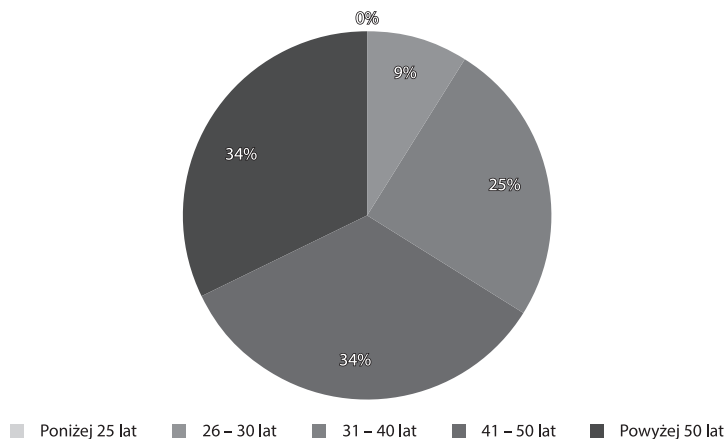
W badaniu ankietowym wzięło udział 77 pracowników służby BHP, z czego 64% stanowiły kobiety, a 36% mężczyźni (rys. 1).

Rys. 1. Płeć

Źródło: opracowanie własne.

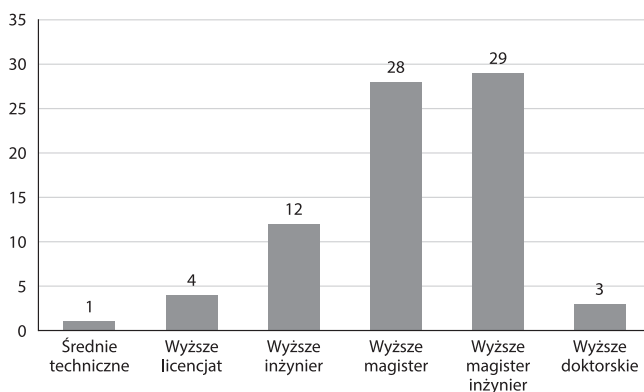
W pytaniu 2 (rys. 2) należało podać wiek w liczbach, następnie dane zostały poszegregowane i podzielone na kategorie. Największą część ankietowanych stanowili pracownicy w wieku od 41. do 50. roku życia – 34%, następnie pracownicy powyżej 51. roku życia – 32%. Żaden z pracowników służby BHP biorący udział w badaniu ankietowym nie miał mniej niż 25 lat.

Rys. 2. Wiek

Źródło: opracowanie własne.

W pytaniu 3 (rys. 3) poproszono respondentów o podanie wykształcenia. Najwięcej ankietowanych ma wykształcenie wyższe magister inżynier – 38%, a najmniej średnie techniczne – 1%.

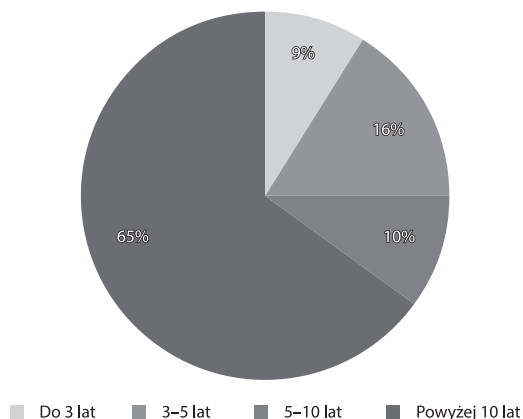

Rys. 3. Wykształcenie

Źródło: opracowanie własne.

Pytanie 4 (rys. 4) dotyczyło stażu pracy w służbie BHP ogółem, a pytanie 5 – zajmowanego stanowiska w uczelni publicznej. Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że 75% pracowników posiada staż pracy w służbie BHP powyżej 5 lat, z czego 65% powyżej 10 lat. Najmniej pracowników posiada staż pracy do 3 lat – 9% ankietowanych.

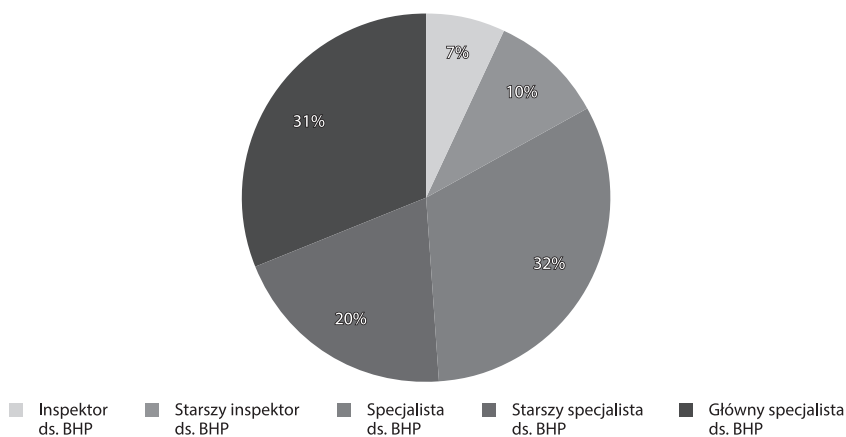
Warto zauważyć, że spośród 75% pracowników posiadających staż pracy powyżej 5 lat tylko 31% zatrudnionych jest na stanowisku pracy główny specjalista ds. BHP, co jest niezgodne z zapisami zawartymi w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy.

Rys. 4. Staż pracy w służbie BHP

Źródło: opracowanie własne.

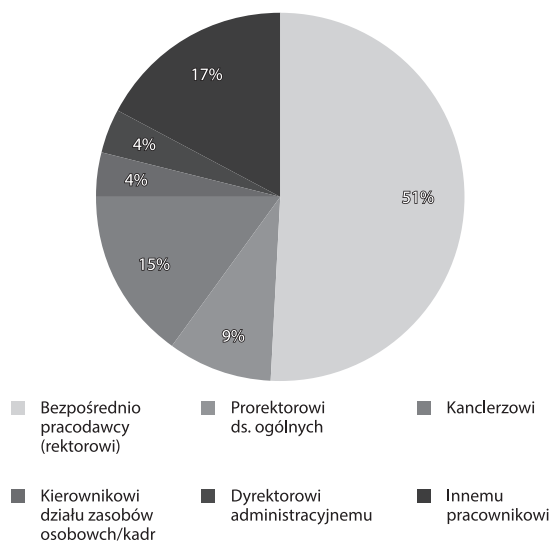
Najwięcej ankietowanych pracowników służby BHP jest zatrudnionych na stanowisku specjalisty ds. BHP (32%), a najmniej na stanowisku inspektora ds. BHP (7%), co zobrazowano na rys. 5.

Rys. 5. Na którym z poniższych stanowisk jest Pan/Pani zatrudniony/zatrudniona?

Źródło: opracowanie własne.

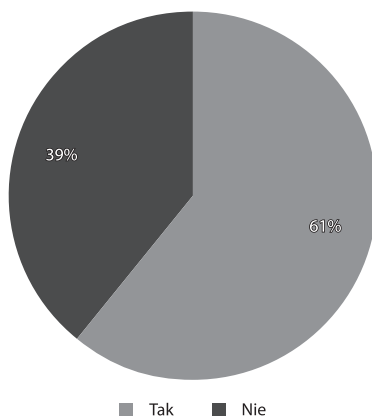
Odpowiadając na pytanie 6 dotyczące tego, komu podlega służba BHP w uczelni, najwięcej ankietowanych stwierdziło, że bezpośrednio pracodawcy, czyli rektorowi – 51%. Kolejno najczęściej występującą odpowiedzią był: kanclerz – 15%, prorektor ds. ogólnych – 9% (rys. 6).

Rys. 6. Komu podlega służba BHP w uczelni, w której Pan/Pani pracuje?

Źródło: opracowanie własne.

Z badań ankietowych wynika, że liczba zatrudnionych pracowników służby BHP jest nieproporcjonalna do stanu zatrudnienia w 39% uczelniach publicznych (rys. 7), co również jest niezgodne z zapisami Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy.

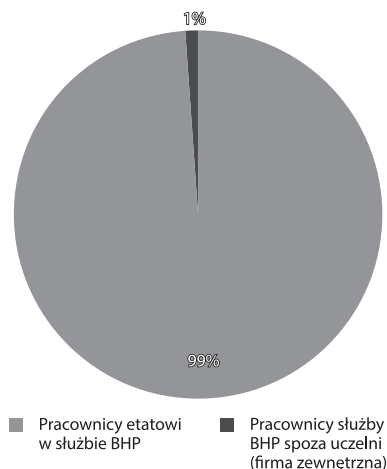

Rys. 7. Czy liczba zatrudnionych w uczelni pracowników służby BHP jest proporcjonalna do stanu zatrudnienia (na 600 zatrudnionych pracowników 1 pracownik służby BHP zatrudniony na pełny etat)?

Źródło: opracowanie własne.

Kolejne pytanie 8 odnosiło się do formy zatrudnienia pracowników wykonujących zadania służby BHP w uczelni. Ankietowani wskazali, że 99% pracowników

służby BHP zatrudnionych jest na podstawie umowy o pracę, 1% to pracownicy służby BHP spoza uczelni (firma zewnętrzna). Żadna spośród ankietowanych osób nie udzieliła odpowiedzi, że pracownikiem wykonującym zadania służby BHP jest osoba zatrudniona przy innej pracy (rys. 8).

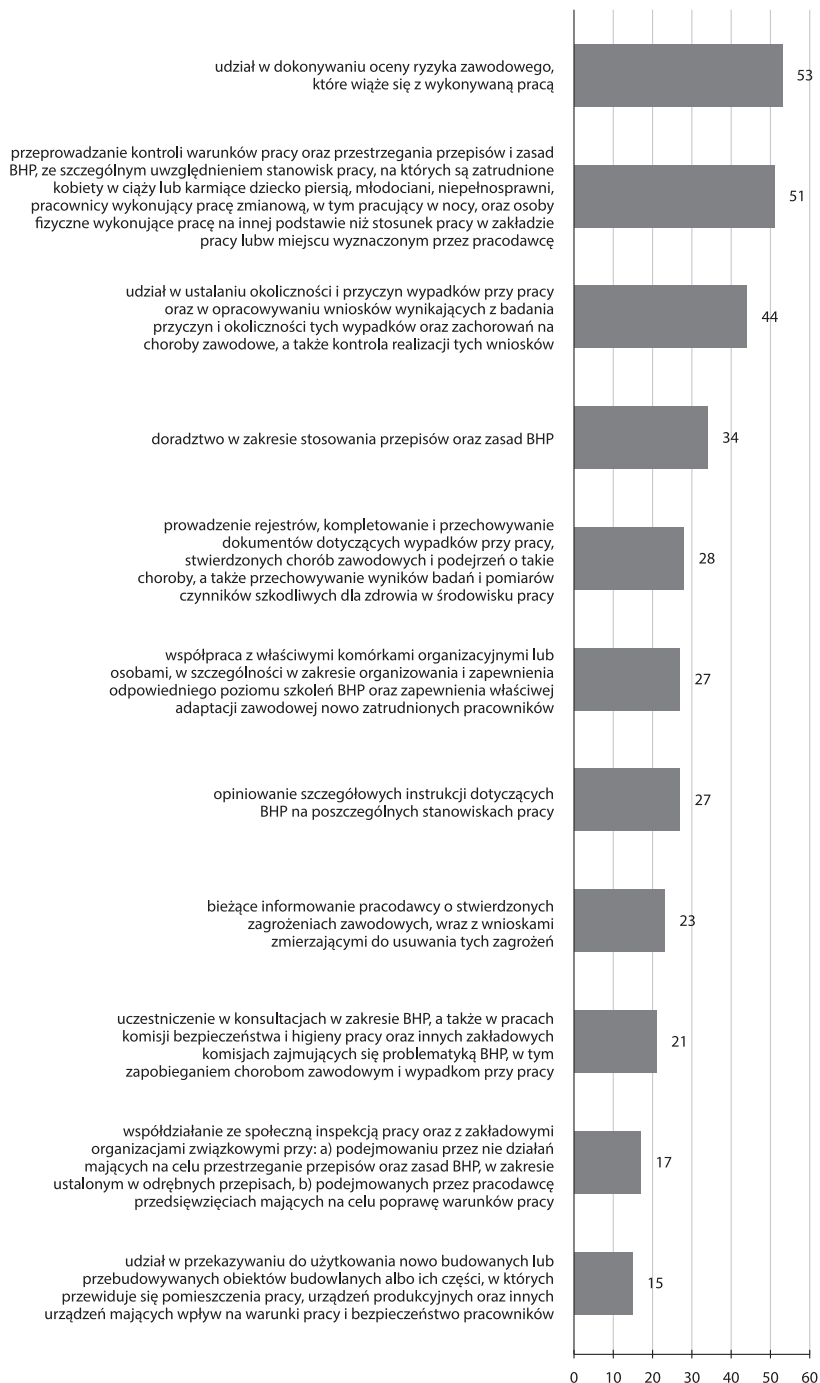
Rys. 8. W jakiej formie zatrudnienia wykonywane są zadania służby BHP na uczelni?

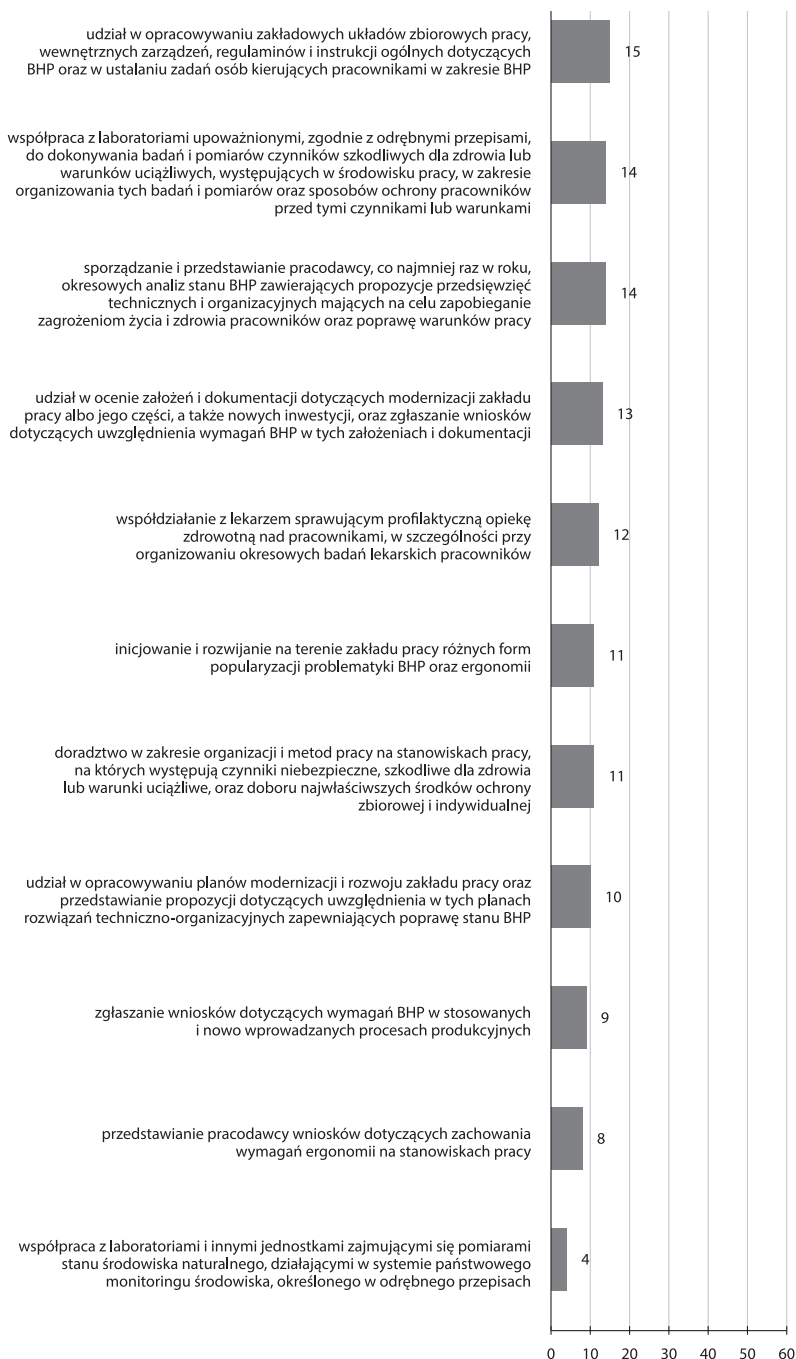
Źródło: opracowanie własne.

W pytaniu 9 ankietowani zostali poproszeni o wskazanie pięciu zadań służby BHP, na których wykonanie poświęcają najwięcej zaangażowania i czasu. Ankietowani wskazali następujące odpowiedzi:

- udział w dokonywaniu oceny ryzyka zawodowego, które wiąże się z wykonywaną pracą – 53 głosy,
- przeprowadzanie kontroli warunków pracy oraz przestrzegania przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, ze szczególnym uwzględnieniem stanowisk pracy, na których są zatrudnione kobiety w ciąży lub karmiące dziecko piersią, młodociani, niepełnosprawni, pracownicy wykonujący pracę zmianową, w tym pracujący w nocy, oraz osoby fizyczne wykonujące pracę na innej podstawie niż stosunek pracy w zakładzie pracy lub w miejscu wyznaczonym przez pracodawcę – 51 głosów,
- udział w ustalaniu okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy, a także w opracowywaniu wniosków wynikających z badania przyczyn i okoliczności tych wypadków oraz zachorowań na choroby zawodowe, kontrola realizacji tych wniosków – 44 głosy,
- doradztwo w zakresie stosowania przepisów oraz zasad bezpieczeństwa i higieny pracy – 34 głosy,
- prowadzenie rejestrów, kompletowanie i przechowywanie dokumentów dotyczących wypadków przy pracy, stwierdzonych chorób zawodowych i po-

dejrzeń o takie choroby, a także przechowywanie wyników badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy – 28 głosów. Szczegółowe informacje zobrazowano na rysunku 9.

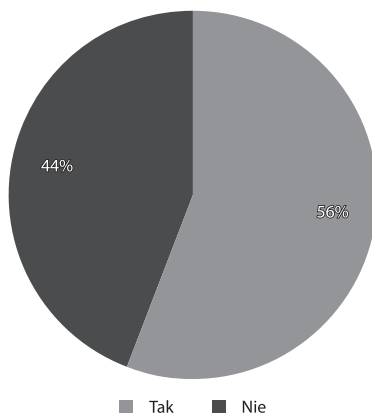
Rys. 9. Na które z zadań służby BHP wymienionych w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy poświęca Pan/Pani najwięcej zaangażowania i czasu w trakcie swojej pracy zawodowej?

Źródło: opracowanie własne.

Większość ankietowanych, tj. 56%, jest w stanie w pełni realizować zadania wymienione w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy w czasie swojej pracy, co zostało przedstawione na rysunku 10. Dodatkowo 69% ankietowanych przyznaje, że służba BHP obciążana jest dodatkowymi zadaniami niewynikającymi z przedmiotowego rozporządzenia (rys. 11). Do najczęściej wymienianych dodatkowych zadań należy:

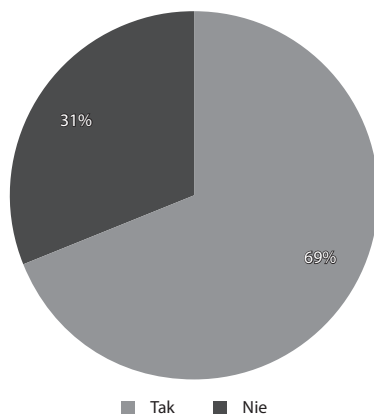
- samodzielne opracowywanie dokumentacji oceny ryzyka zawodowego – 66 głosów,
- prowadzenie postępowań powypadkowych w sprawie wypadków studentów i doktorantów – 61 głosów,
- organizacja i szkolenie studentów/doktorantów w zakresie BHP oraz kontrola terminowości szkoleń BHP – po 55 głosów.

Pozostałe odpowiedzi na pytanie 12, w którym ankietowani mogli wskazać kilka odpowiedzi, ujęto w tabeli 1.

Rys. 10. Czy jest Pan/Pani w stanie zrealizować wszystkie zadania wymienione w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy w czasie swojej pracy?

Źródło: opracowanie własne.

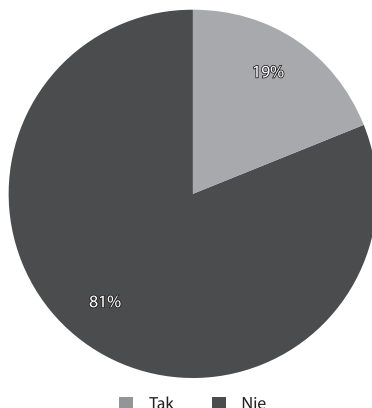
Rys. 11. Czy pracownicy służby BHP obciążani są dodatkowymi zadaniami niewymienionymi w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy?

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 1. Pytanie 12: Które z wymienionych poniżej dodatkowych zadań realizuje na uczelni służba BHP?

Odpowiedzi	
Organizacja i prowadzenie szkoleń okresowych BHP	59
Kontrola terminowości badań profilaktycznych	15
Kontrola terminowości szkoleń BHP	53
Opracowywanie instrukcji BHP	55
Tworzenie zarządzeń wewnątrzuczelnianych	53
Samodzielne opracowywanie dokumentacji oceny ryzyka zawodowego	66
Organizacja i szkolenie studentów/doktorantów w zakresie BHP	56
Organizacja i prowadzenie szkoleń z zakresu pierwszej pomocy przedmedycznej	34
Prowadzenie postępowań powypadkowych w sprawie wypadków studentów i doktorantów	61
Określanie czynników szkodliwych dla zdrowia występujących na poszczególnych kierunkach studiów	34
Zamawianie i przydział pracownikom środków ochrony indywidualnej, odzieży i obuwia roboczego	19
Zakup i dystrybucja środków ochronnych (maseczek, rękawiczek, płynów do dezynfekcji) w czasie pandemii	13
Dodatkowe prace związane z ochroną przeciwpożarową	27
Dodatkowe prace związane z ochroną środowiska	12
Inne (między innymi wypadki w drodze do pracy i z pracy, zadania związane z zarządzaniem kryzysowym, obsługa bazy danych o odpadach, uzupełnianie rejestrów chemicznych, rozliczanie faktur i przygotowywanie przetargów, wybór jednostki medycyny pracy wykonującej badania profilaktyczne pracowników)	7

Zdecydowana większość, bo aż 81% ankietowanych przyznaje, że za dodatkowo wykonywane zadania nie otrzymuje żadnego dodatkowego wynagrodzenia, natomiast 19% pracowników jest dodatkowo wynagradzanych (rys. 12).

Rys. 12. Czy za dodatkowo wykonywane obowiązki pracownicy służby BHP otrzymują dodatkowe wynagrodzenie?

Źródło: opracowanie własne.

Pytanie 17 było pytaniem wielokrotnego wyboru i dotyczyło najczęstszych problemów, z jakimi stykają się respondenci w swojej pracy. Najwięcej głosów ankietowani oddali na problem braku świadomości ze strony osób kierujących pracownikami – 61 głosów. Najmniejsza liczba głosów została oddana przez ankietowanych na problem związany ze zbyt małą liczbą pracowników służby BHP w stosunku do liczby pracowników uczelni – 1 głos.

Szczegóły odpowiedzi na pytanie 12 zamieszczono w tabeli 2.

Tab. 2. Pytanie 17: Z jakimi problemami spotyka się Pan/Pani w swojej pracy najczęściej?

Odpowiedzi	
Brak świadomości ze strony osób kierujących pracownikami	61
Brak wiedzy pracowników na temat bezpiecznych metod pracy	39
Ograniczone środki finansowe na rzecz poprawy warunków pracy	54
Brak autorytetu służby BHP wśród osób kierujących pracownikami i pracowników	24
Dyskryminacja służby BHP ze względu na płeć	5
Dyskryminacja służby BHP ze względu na wiek	4
Brak komunikacji na linii pracownik służby BHP–osoby kierujące pracownikami	25
Brak wypełnienia zaleceń zawartych w protokołach po audytach wewnętrznych	31
Inne problemy (zbyt mała liczba pracowników służby BHP w stosunku do liczby pracowników uczelni)	2

Pytanie 18, na które odpowiadali ankietowani, odnosiło się do osób kierujących pracownikami i ich stosunku do kwestii związanych z BHP w uczelni.

Najwięcej ankietowanych twierdzi, że osoby kierujące pracownikami w uczelni są świadome, ale nie podejmują żadnych dodatkowych działań związanych z BHP w celu podniesienia poziomu bezpieczeństwa – 42 osoby. Tylko według 17 respondentów osoby kierujące pracownikami są świadome obowiązków i odpowiedzialności związanych z pełnioną funkcją i chętnie współpracują z służbą BHP w celu podniesienia poziomu bezpieczeństwa. Odpowiedzi zobrazowano na rysunku 13.

Rys. 13. Jaki jest stosunek osób kierujących pracownikami do kwestii związanych z BHP w uczelni?

Źródło: opracowanie własne.

Wnioski i rekomendacje

Doświadczenie zawodowe, analiza aktów prawnych i uzyskane wyniki badań uważają za sformułowanie następujących wniosków:

1. Wśród zadań służby BHP określonych w par. 2.1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy nie uwzględniono obowiązku prowadzenia instruktażu wstępnego ogólnego, o którym mowa w Rozporządzeniu Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 27 lipca 2004 r. w sprawie szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy.
2. Szkolenia dotyczące bezpieczeństwa i higieny kształcenia organizowane i realizowane są przez pracowników służby BHP.
3. Program szkolenia dotyczący bezpieczeństwa i higieny kształcenia ustalany jest przez pracowników służby BHP.
4. Szkolenia dotyczące bezpieczeństwa i higieny kształcenia w większości uczelni publicznych realizowane są w formie samokształcenia.
5. Okoliczności i przyczyny wypadków studentów i doktorantów ustalane są przez pracowników służby BHP w dowolnej formie.

6. Część pracowników służby BHP zatrudnionych w uczelniach publicznych organizuje oraz realizuje szkolenia z zakresu pierwszej pomocy.
7. Liczba pracowników służby BHP zatrudnionych w uczelniach publicznych jest nieproporcjonalna do stanu zatrudnienia.
8. Znaczna część pracowników służby BHP zatrudnionych w uczelniach publicznych nie jest w stanie realizować zadań określonych w przepisach w godzinach pracy.
9. Zdecydowana większość pracowników służby BHP zatrudnionych w uczelniach publicznych obciążana jest dodatkowymi zadaniami wykraczającymi poza zakres ich pracy określony w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy.
10. Pracownicy służby BHP zatrudnieni w uczelniach publicznych za dodatkowo wykonywane zadania nie otrzymują wynagrodzenia.
11. Zdecydowana większość osób kierujących pracownikami nie podejmuje działań związanych ze zwiększeniem poziomu bezpieczeństwa w środowisku pracy.
12. Jednym z najczęściej występujących problemów związanych z bezpieczeństwem na uczelniach publicznych są ograniczone środki finansowe na rzecz poprawy warunków pracy.

Proponowane rekomendacje dotyczące doskonalenia funkcjonowania służby bezpieczeństwa i higieny pracy w uczelniach publicznych:

1. Szkolenia dotyczące bezpieczeństwa i higieny kształcenia powinny być prowadzone w formie ustalonej w rozporządzeniu.
2. Szkolenia dotyczące bezpieczeństwa i higieny kształcenia powinny być organizowane przez osoby wyznaczone przez pracodawcę, na przykład biuro obsługi studentów.
3. Szkolenia dotyczące bezpieczeństwa i higieny kształcenia powinny być prowadzone przez osoby posiadające wiedzę i doświadczenie w dziedzinie BHP.
4. Program szkolenia powinien być dostosowany do specyfiki danej uczelni i kierunku studiów.
5. Okoliczności i przyczyny wypadków studentów i doktorantów powinny być ustalone przez osoby wyznaczone przez pracodawcę, posiadające wiedzę i doświadczenie w dziedzinie BHP.
6. Szkolenia z zakresu pierwszej pomocy powinny być organizowane przez kierowników komórek organizacyjnych, a realizowane przez osoby posiadające wiedzę, umiejętności i doświadczenie z zakresu pierwszej pomocy.
7. Liczba pracowników służby BHP powinna być proporcjonalna do stanu zatrudnienia.
8. Pracownicy służby BHP nie powinni być obciążani dodatkowymi zadaniami wykraczającymi poza zakres prac określony w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy.

9. Dodatkowe zadania zlecane pracownikom służby BHP powinny być realizowane poza godzinami pracy za dodatkowe wynagrodzenie.
10. Zatrudnienie pracownika posiadającego kwalifikacje służby BHP do realizacji zadań wyłącznie z zakresu bezpieczeństwa i higieny kształcenia.
11. Organizowanie spotkań z osobami kierującymi pracownikami i omawianie bieżących problemów wraz z propozycjami ich rozwiązania, mającymi na celu poprawę poziomu bezpieczeństwa.
12. Przeznaczenie puli środków finansowych do wykorzystania wyłącznie na poprawę warunków pracy.

Podsumowanie

Celem artykułu było przedstawienie specyfiki funkcjonowania służby BHP w uczelniach publicznych. Zarówno analiza aktów prawnych, jak i przeprowadzone badania ankietowe pozwoliły zobrazować problemy, z jakimi spotykają się pracownicy służby BHP. Ściśle określone zadania służby BHP oraz nieprecyzyjne przepisy odnoszące się do zapewnienia bezpiecznych warunków kształcenia stanowią problem w prawidłowym funkcjonowaniu komórek BHP. Pracownicy służby BHP muszą mieć na uwadze nie tylko kwestie dotyczące zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy, ale także zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków kształcenia studentów i doktorantów.

W przeprowadzonych badaniach ankietowych 39% respondentów odpowiedziało, że liczba zatrudnionych pracowników służby BHP nie jest proporcjonalna do stanu zatrudnienia w uczelni, co jest niezgodne z treścią rozporządzenia w sprawie służby BHP. Z analizy przeprowadzonych badań wynika również, że pomimo odpowiedniego stażu pracy stanowiska pracowników służby BHP nie są adekwatne do określonych w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy.

Ponadto 44% badanych przyznaje, że nie są w stanie zrealizować wszystkich zadań służby BHP określonych w powyższym rozporządzeniu w czasie swojej pracy. Jednocześnie pracownicy służby BHP w uczelniach publicznych poza zakresem działań określonych w tym rozporządzeniu obciążani są szeregiem dodatkowych zadań, za które nie otrzymują dodatkowego wynagrodzenia. Należą do nich między innymi prowadzenie postępowań powypadkowych w sprawie wypadków studentów i doktorantów oraz organizacja i szkolenie studentów/doktorantów w zakresie BHP.

Szkolenia te na wielu uczelniach publicznych nie odbywają się jednak w formie wykładu, jak mówią przepisy Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 października 2018 r. w sprawie sposobu zapewnienia w uczelni bezpiecznych i higienicznych warunków pracy i kształcenia, a realizowane są w formie samokształcenia. Ponadto brakuje przepisów wskazujących osoby mające w zakresie swoich zadań szkolenie wstępne studentów i doktorantów.

Kolejnym problemem jest fakt, że kierownicy jednostek/komórek organizacyjnych w uczelni nie mają świadomości ciężących na nich obowiązków i odpowiedzialności w związku z pełnioną funkcją. Nie podejmują również działań związanych z bezpieczeństwem i higieną pracy w celu poprawy poziomu bezpieczeństwa. Konieczne jest więc zaangażowanie kierownictwa uczelni w kwestie przestrzegania obowiązujących przepisów prawa pracy, w tym bezpieczeństwa i higieny pracy. Zaangażowanie przełożonych w kwestie związane z BHP w widoczny sposób obrazuje troskę i zainteresowanie bezpieczeństwem podległych pracowników (Kochańska, Kowalski, 2021). Takie działania mogą z kolei przyczynić się do większej dbałości o przestrzeganie przepisów BHP i ogólnej poprawy warunków pracy.

Bibliografia

- Cieciora M. (2017), *Wyzwania związane z zarządzaniem procesami na uczelniach wyższych w Polsce – wybrane zagadnienia*, „Nauki Ekonomiczne”, t. 25, s. 337–349.
- Kochańska M., Kowalski C. (2021), *Kultura bezpieczeństwa. Przegląd problematyki*, https://www.researchgate.net/publication/354925301_Kultura_bezpieczenstwa_Przegląd_problematyki_Safety_culture_Overview [dostęp: 5.03.2025].
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz.U. z 1997 r., nr 109, poz. 704 ze zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 1998 r. w sprawie przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy w szkołach wyższych (Dz.U. z 1998 r., nr 37, poz. 209).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1604 ze zm.).
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 27 lipca 2004 r. w sprawie szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1327).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 lipca 2007 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy w uczelniach (Dz.U. z 2007 r., nr 128, poz. 897).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2009 r. w sprawie ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy (Dz.U. z 2009 r., nr 105, poz. 870).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 października 2018 r. w sprawie sposobu zapewnienia w uczelni bezpiecznych i higienicznych warunków pracy i kształcenia (Dz.U. z 2018 r., poz. 2090).

Słownik języka polskiego PWN (b.r.), hasło: wykład, <https://sjp.pwn.pl/sjp/wyk%C5%82ad;2539398.html> [dostęp: 5.03.2025].

Uczelnie medyczne (b.r.), <https://www.gov.pl/web/zdrowie/uczelnie-medyczne1> [dostęp: 20.02.2025].

Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 277).

Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 173).

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1571 ze zm.).

Wykaz uczelni publicznych nadzorowanych przez ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego i nauki – publiczne uczelnie akademickie (b.r.), <https://www.gov.pl/web/nauka/wykaz-uczelni-publicznych-nadzorowanych-przez-ministra-wlasciwego-ds-szkolnictwa-wyzszego-i-nauki-publiczne-uczelnie-akademickie> [dostęp: 20.02.2025].

Wykaz uczelni publicznych nadzorowanych przez ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego i nauki – publiczne uczelnie zawodowe (b.r.), <https://www.gov.pl/web/nauka/wykaz-uczelni-publicznych-nadzorowanych-przez-ministra-wlasciwego-ds-szkolnictwa-wyzszego-i-nauki-panstwowe-wyzsze-szkoly-zawodowe> [dostęp: 20.02.2025].

O autorach

Aleksandra Byczek – mgr inż., starszy specjalista ds. BHP w Inspektoracie BHP Politechniki Śląskiej. Absolwentka Politechniki Śląskiej, Wydziału Górnictwa, Inżynierii Bezpieczeństwa i Automatyki Przemysłowej, kierunku inżynieria bezpieczeństwa. Zainteresowania zawodowe: bezpieczeństwo chemiczne, prace szczególnie niebezpieczne.

Anna Kijonka – mgr inż., specjalista ds. BHP w Inspektoracie BHP Politechniki Śląskiej. Absolwentka Politechniki Śląskiej, Wydziału Górnictwa, Inżynierii Bezpieczeństwa i Automatyki Przemysłowej, kierunku inżynieria bezpieczeństwa. Zainteresowania zawodowe: prawo pracy, pierwsza pomoc, szkolenia BHP.

About the Authors

Aleksandra Byczek – MSc in Engineering, senior specialist in occupational health and safety at the OHS Inspectorate of the Silesian University of Technology. She holds a degree in safety engineering from the Faculty of Mining, Safety Engi-

neering and Industrial Automation. She has nine years of experience in OHS. Her professional interests include chemical safety and particularly hazardous work.

Anna Kijonka – MSc in Engineering, specialist in occupational health and safety at the OHS Inspectorate of the Silesian University of Technology. She holds a degree in safety engineering from the Faculty of Mining, Safety Engineering and Industrial Automation. She has five years of experience in OHS. Her professional interests include labour law, first aid, and training in occupational health and safety.

Ten utwór jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe.

